

Aslı ile Kerem

Destan uç ustadnâme ile başlar.Eski zamanlarda Gence'de Ziyad Han isminde sevilen bir han yaşar. Kara Keşiş isimli bir Ermeni veznedarı vardır. İkisinin de çocuğu olmaz. Bir gün kara Keşiş: "Han sağ olsun, gel bir ahd bağlayalım, benim kızım olsa senin oğluna verim, senin kızın olursa benim oğluma ver." Anlaşırlar. Zaman geçer Ziyad Han'm bir oğlu, kara Keşiş'in de bir kızı olur. İsimlerini Mahmud ve Meryem koyarlar.

Aradan yıllar geçer, on beş yaşına geldiklerinde birbirlerini bağda görür ve aşık olurlar; birbirlerine Kerem ve Aslı adlarını koyarlar. Bir süre sonra haber Ziyad Han'a gider, han sevinir ve Kara Keşiş'e ahidini hatırlatır. Kara Keşiş korkusundan bir şey diyemez ama, bu evliliği istememektedir; Aslı'yı da alarak gizlice kaçar.

Kerem yardımcısı Sofi'yi de yanına alarak yollara düşer, birçok maceralardan sonra Aslı'yı bulurlar. Kerem, sırf başını sevdiğinin kucağına koyabilmek için bütün dişlerinin Aslı'nın anası

(Aslı ile Kerem, Azerbaycan Dastanları, Bakü-1977) s. 560-565

tarafından çekilmesine razı olur; ama Aslı'nın anası Kerem'i tanır. Kara Keşiş'e haber vermeye gider. Aslı Kerem'e, "Buranın paşası Süleyman Paşa seni duyarsa zindana atar, ama veziri merhametli bir adamdır, ben ona bir mektup yazayım ona git" der. Vakit geç olduğu için Kerem vezirin yanına sabah gitmeye karar verir. Gece, Aslı'nın penceresinin altına gelir ve burada yakalanarak Paşa'nın huzuruna çıkartılır.

Paşa bir çok sorgu sualden sonra Kerem'in hak aşığı olduğu anlar. Keşiş, "Hayır değildir", diye itiraz eder. Paşanın akıllı bacası Hüsnüye, Kerem'i sınağa çeker ve onun hak aşığı olduğunu kabul eder. Paşa Kara Keşiş'e üç gün mühlet verir; toy kurulacaktır. Keşiş razı olur ve o akşam Aslı'yı da alıp yine kaçar. Kerem yine yollara düşer. Gide gide Halep şehrine varırlar. Kerem ile Sofi, Halep Paşası'nın adamlarından biri ile tanışırlar. Külhan isimli bu adam, Kerem ile Aslı'yı bir bağda buluşturur. "Kerem gördü ki, Aslı siyah geyinip. Sazı döşüne basıp deyin"

Evvel bahar yaz ayları gelende
Alaydım gedeydim bağlara seni
Cümle quşlar muradını alanda
Qaldıraydım yaşıl dağlara seni.

Camalın xubluğu mat eyler meni
Göylere dayanır aşığın ahi,
Geyin al yaşih geyme siyahı
Haqq nesib eylesin ağlara seni.

Derdli Kerem deyer: Kerçekdi sözüüm
Bu melul könlümü şad eyler üzün,
Çjızarıb almalar deyende üzüm
Endireydim yaşıl bağlara seni.

Sen deme bu gün Heleb Paşası gezmeye çıxıbmış. Yolu buradan düşdü. Baxdı ki, darğanmi bağında bir cavan oğlan derdli derdli oxuyur, bir qız da qulaq asır. Bu paşaya toxundu. Atmı sürdü düz bağın içine. Aslı adam geldiğiyim göriçek işin üstü açılmasın deye, qacıb getdi. Paşa Kerem'in başının üstünü kesib dedi:

- De görüm kimsen? Burada ne qayıırırsan?

Kerem dinmedi. Paşa bir de soruşdu. Kerem yene de cavab vermedi. Paşa bir de qezeble soruşanda Kerem sazı sinesine mindirib dedi:

Şikayetim vardı çerxi felekden,
Zalim felek eğdi bükdü belimi
Ezel bülbül kimi feryad ederken,
İndi lal eyledi şirin dilimi

Yandı ciyerciyim döndü büryana,
Axdı çeşmim yaşı, döndü ummana
Getirdiler meni ulu divana,
Bağladılar ayağımı, elimi.

Derdli Kerem qoydu başı qadaya
Yar ile getmedi xelvet odaya
Çox şükürler olsun barı xudaya
Gözüm ile gördüm Esli yarımı.

Paşa diqqetle qulaq asib gördü, yox, burada ne ise deyesen başqa bir mesele var. Dedi:

- Aşiq, de görüm, kimsen? Derdin nedi?

Kerem dinmemiş Sofi dedi:

-Paşa sağ olsun bu Genceli Ziyad Xanın oğludur? Nece ildi ki, Keşiş'in qızma aşığıdı. Onun da İnce diyar diyar gezir. Axırda gelib burada sevgilisini tapıb. Sevgilisi ile görüşmek isteyirdi ki, siz gelib çıxdınız.

Paşa soruşdu:

- Qız de bunu isteyir mi?

Sofi dedi:
- Beli soruşabilersiniz.
Paşa o saat bir edalet divanı qurub Keşiş'i de qızını da çağırddı. Qıza dedi:
- Qızım sen bu oğlanı sevirsən mi?
Ash Xan Paşanm ayaqlarına ymlıb dedi:
Sene qurban olum paşa bu benim sevgilimdir. Atam meni ona vermeyib bizi feraq oduna yandırır.
Paşa üzünü Keşiş'e tutub dedi:
- Niye qızım ona vermirsən?
Keşiş dedi:
- Evvela men Ermeni'yem, o Müselman. İkinci de benim qızım nişanlıdı.
Paşa dönüb Aslı'dan soruşdu ki:
- Qızım sen nişanlısan?
Aslı dedi:
- Paşa meni burada özleri güçle bir oğlana nişan qoyublar. Ancaq men Kerem'den başqasına getmeyeceyem.
Paşa dedi:
- Keşiş bunlara zülm elediyin besdi. Gerek qızı veresen ona.
Keşiş gördü ayrı yol yoxdu, dedi:
- Baş üste. Mene üç gün möhlet ver, hazırlıq görüm. Camaat yerbe-yerden qışqırdı ki:
-Möhlet verme, yene de qaçacak.
Paşa dedi:
-Yox qaçmaz.
Sonra üzünü Keşiş'e tutub dedi:
- Üç gün Ash'nı burada öz qızlarımm yanında saxlayacağam. Get hazırlaş. Üç gündən sonra toy dur.
Hamı paşanm bu tedbirini beyendi. Hazırlıq başladı. İndi hamı toya hazırlaşmaqda olsun eşit Keşiş'den.
Keşiş çox hiyleger, özü de sehirkar idi. Tez qızma qırmızı xaradan bir don hazırlatdı. Döşüne tilsimden düymeler tikdirdi. Üçüncü gün Aslı'nın yanına gelib öz eli ile donu onun eynine² geyindirdi, sonra da dedi:
- Qızım men çox şadam ki, sen öz muradına çatdm. Xoşbext ol. Amma yataq otağında qoy bu düymeleri Kerem açsın.
Beli paşanm emri ile toy başlandı. Qırx gün qırx gece çaldılar oynadılar, meclis keçirdiler. Ash'nı Kerem'e verdiler.
Kerem gelin otağına girib gördü ki, Ash xan qırmızı xaraya bürünüb, özüne de yetmiş yeddi qelemle bezek vurulub. Kerem bu gözelliği Ash xanda gören kimi sazını ahb görek ne dedi:

Sevdiyim başdan ayağa
Alqırmızı geyinibdi.
Yaraşır qeddi dalma
Şal qırmızı geyinibdi.

Atalıdı analıdı
Ördeklidi sonahdı
Qulakları tanahdı
Lel qırmızı geyinibdi

Bade doldu içmeye.
Gül, fidan, ağaç ekmeye,
Vaxtı gelibdi açmağa
Gül qırmızı geyinibdi.

Yaşa sevdiçiyim yaşa
Ne yazıla geler başa
Alyanakda qoşa qoşa
Xal qırmızı geyinibdi.

Kerem dede geldi size,
Qedem basdı evinize,
Mail oldu ala göze,
Al qırmızı geyinibdi.

Kerem sözünü qurtarıb Aslı'nın boynunu qucaqladı. İki aşiq görüşüb öpüşdüler. Aslı dedi:

- Can Kerem, şükür olsun, çox cefadan sonra axırda bir birimize çatdıq.

Beli adamlar dağılıb getdiler. Otağda tekçe Keremle Aslı qaldı. Aslı dedi:

- Kerem can, atam babal sahb ki, donumun düymelerini sen açasan.

Kerem ireli geldi; ne qeder çahşdısa düğmeleri açabilmedi. Aldı Kerem görek düymelere ne dedi.

Aman felek, dad eylerem elinnen
Açılısın Aslı'dan düyme men öldüm.
Ash xan ağlayar, Kerem alışar,
Açılısın Ash'dan düyme, men öldüm.

Ağalar ağası, şahların şahı
Mene kömek olsun göylerin mahı
İmansız Keşiş'in budu metahı
Açılısın Aslıdan düyme men öldüm.

Kerem bele oxuyanda Aslı'nın yaxasmdan düymenin biri açıldı.

Aldı Kerem:

Keşiş qabağında bir qara duman,
Çağır ram mövlanı, halimdi yaman,
Müşkülleri açan peygamber, imam,
Açılsın Aslı'dan düyme men öldüm.

Kerem bele deyende düymenin biri de açıldı.
Amma o biri düyme o saat bağlandı. Kerem ağlaya ağlaya dedi:

Atan Keşiş kuşelerden kendi var.
Hiylegerdi, bilmek olmur fendi var,
Bir düymenin heştat sekkiz bendi var.
Açılsın Aslı'dan düyme men öldüm.

Bele deyende düymeler axıra kimi açıldı. Bir düyme qalanda yine başa kimi bağlandı. Aldı Kerem dedi:

Bahar olaçaq dağlar qan erisin
Kerem, ömrün bir qürbetde çürüsün
Düyme kesen zerger elen qurusun
Açılsın Aslı'dan düyme men öldüm.

Düymeler yine bir düyme qalınca açıldı. Kerem bir bend de oxudu ki, axıncı düyme açıl-sın, iş tersine oldu. Söz qurtaran kimi yine düymeler açıldı, bağlandı, axıncı düyme açılarda bir od çıxıb Kerem'in sinesine düşdü. Kerem başladı yanmağa. Aslı dad feğan edib ağlamağa, özünü yeyib tökmeye başladı. Kerem Aslı'nı bele görende aldı görek yana yana ne dedi:

Gel Aslım gel ağlama,
Yanıram Ash'm, yanıram.
Giyerim od dağlama
Yanıram Aslı'm, Yanıram

Bir ateş düşdü canıma
Anam yox gelsin yanıma
Eller ağlasın halıma
Yanıram Aslı'm yanıram

Çekdiçiyim derdle elem
Mennen ibret alsın alem
Bele çalımbdı qelem
Yanıram Ash'm yanıram

Kerem'em söylenir adım
Erse çıxıbdı feryadım
Elimnen getdi muradım
Yanıram Aslı'm, yanıram

Alov tepeden dırnağa Kerem'i bürüdü. Aslı'nın dadı feryadına camaat tökülüb geldi. Hamıdan qabaq Aslı'nın tay tuşları içeri doluşdular. Ançaq Kerem'in alovunu söndürmek mümkün olmadı. Tamam yanıb kül oldu. Aslı perişan saçlarını sinesaz eyleyib, göz yaşını töke töke görek qızlara ne dedi:

Baxın qızlar benim müşkül halıma
Yandı Kerem saldı meni bu derde
Eydi qametimi bükdü belimi
Yandı Kerem saldı meni bu derde.

Bize hakdan bir inayet olur mu?
Maceramız xoş revayet olur mu?
Mehşerde görüşmek qismet olur mu?
Yandı Kerem saldı meni bu derde...

